

SAK 25/19 VIDAREFØRING/UTVIKLING UNGT ENTREPRENØRSKAP HALLINGDAL

Saksopplysning

”Entreprenørskap i utdanninga i Hallingdal” har vore eit prosjekt i Hallingdal frå skuleåret 2006/2007, og det er løyvd midlar t.o.m. skuleåret 2018/2019 ([Sak 18/16](#))

[UE Buskerud](#) har eit klart ynskje om å halde fram det gode arbeidet i Hallingdal, i samarbeid med kommunane og Regionrådet. Ungt Entreprenørskap Buskerud har saman med partnarskapsavtala finansiert ei 40% stilling, der Erna Viken Holvik er tilsett som prosjektleiar. Hallingdal har som einaste region i Buskerud vore tilgodesett med ein 20% ressurs frå Ungt Entreprenørskap Buskerud. Og UE Buskerud er interessert i ei vidareføring fyrst og fremst ut frå at tiltaket blir sett på som svært vellykka i Hallingdal.

Årleg kostand siste åra har vore kr. 480.000, der finansiering har vore likt fordelt mellom partnarskapsavtala og UE Buskerud. UE Buskerud er innstilt på å bidra ved framleis å setja av ein stillingsressurs til arbeidet i Hallingdal.

Entreprenørskapsutdanning har sidan 2004 vore eit satsingsområde i norsk utdanningspolitikk, og i handlingsprogram som fleire departement står bak. Ungt Entreprenørskap blir framheva som ein viktig aktør i arbeidet med å nå planen sine mål. Det er og tverrpolitisk semje om å satse på entreprenørskap i utdanninga i Norge - på alle utdanningsnivå. Entreprenørskap på ulike nivå er og eit satsingsområde i regionale planar. Tiltaket er og i tråd med Strategisk plan for Hallingdal i forhold til både rekruttering og bulyst.

I denne samanheng kan det vera på sin plass å sitere frå Kommunal- og Regionaldepartementet si grunngeving for satsing på Ungt Entreprenørskap.

”Entreprenørskap er viktig for å utnytte ressursene til folk, skape attraktive arbeidsplasser der folk bor og øke verdiskapningen. Departementet legger særlig vekt på å stimulere til entreprenørskap blant unge og ser på entreprenørskap i utdanningen som en hovedstrategi for dette. UEs arbeid er viktig for å styrke entreprenørskapskulturen i hele landet. Ved å aktivisere barn og unge i lokalsamfunnet bygges lokal identitet og engasjement. UE skal bidra til regional utvikling ved å gjøre barn og unge kjent med lokalt arbeids- og næringsliv og muligheter i eget lokalmiljø og ved å skape interesse for selv å etablere arbeidsplasser eller finne arbeidsmuligheter i eget distrikt etter endt utdanning. Entreprenørskap i utdanningen skal derfor gjennomføres i hele landet og tilpasses lokale og regionale utfordringer, hvor eksisterende arbeidsplasser tas i bruk som læringsarenaer. Det er et mål at elever og studenter får et godt undervisningstilbud uavhengig av hvor de bor i landet.”

Nasjonale styresmakter vurderer UE sitt arbeid fyrst og fremst som langsiktig regionalutvikling og næringsutvikling - med utdanningssystemet som arena for dette arbeidet.

I Hallingdal har Ungt Entreprenørskap vore eit tilbod til grunnskula. Det er no ynskjeleg å sjå på moglegeheitene for etablering av [Ungdomsbedrift \(UB\)](#), som er eit tilbod for elevar i vidaregåande skule. Det er sett i gang ein pilot i Hallingdal med utgangspunkt Gol vgs. Innspel frå Ungt Entreprenørskap Norge til Lied-utvalet (utval om vidaregåande opplæring) dat. 13.2.2019 (vedlagt) gjev ei god framstilling i forhold til satsing på ungdomsbedrift.

Ungdommen er den viktigaste ressursen i det framtidige Hallingdal. Me treng ungdom som kan og vil omstille og nyskapa ut frå eigen kompetanse og ut frå lokale ressursar og behov. Entreprenørskap kan vera eit stikkord og det er viktig å tenke progresjon, der elevar kan få høve til å arbeide med entreprenørskap på ulike trinn i utdanningsløpet.

Modellen med ei 40% stilling for Hallingdal har synt seg å vera ei god organisering. Etter dagleg leiar sitt syn er det liten tvil om at ” Entreprenørskap i utdanninga i Hallingdal” er eit godt tiltak som er positivt motteke i skulane. Det er skapt stort engasjement og aktivitetane som skjer i Hallingdal blir lagt merke til også på nasjonalt hold i Ungt Entreprenørskap. Men spørsmålet no er korleis Ungt Entreprenørskap i Hallingdal kan førast vidare. Delvis finansiering frå Hallingdal med bruk av partnarskapsmidlar er ikkje lenger ei langsiktig ordning. Tre sentrale spørsmål er:

1. Bør det det arbeidast for ei vidareføring av Ungt Entreprenørskap i Hallingdal med lokal prosjektleiing?
2. Bør Ungt Entreprenørskap i Hallingdal utvidast til også å gjelde vidaregåande skule?
3. Vil kommunane i Hallingdal kunne vera ein vesentleg økonomisk bidragsytar, saman med UE Buskerud, for å sikre ei meir permanent ordning for Ungt Entreprenørskap i Hallingdal?

Før det eventuelt blir arbeid vidare med ei konkret sak er det ynskjeleg med ei førebels orientering og drøfting i regionrådet, der også Ungt Entreprenørskap deltek.

Ål 16.5.2019

Knut Arne Gurigard
Dagleg leiar

Vedlegg: Innspel frå Ungt Entreprenørskap Norge til Lied-utvalet, dat. 13.2.2019

13.02.2019

Til: Lied-utvalget v/Ragnhild Lied

Fra: Ungt Entreprenørskap Norge v/Grete I. Nykkelmo

Innspill fra Ungt Entreprenørskap Norge til Lied-utvalget

I. Innledning

Ungt Entreprenørskap (UE) vil foreslå tre konkrete tiltak for å imøtekomme noen av utfordringene som Lied-utvalget påpeker i sin delinnstilling:

1. Entreprenørskapsmetoder og -læringsprogrammer er integrert i undervisningen på alle videregående skoler på tvers av fag.
2. Skoleledere og lærere oppfordres til å skape praktiske læringsarenaer for elever ved å bygge relasjoner til lokalsamfunnet og lokalt næringsliv.
3. Ungdomsbedrift benyttes som en konkret metode både på studieforbereende og på yrkesfaglige utdanningsprogrammer.

Vi vil også nevne at disse tiltakene er i tråd med det som Regjeringen i Granavolden-plattformen har ambisjoner om. De vil satse mer på entreprenørskap i utdanningen fremover:

- «Integrere entreprenørskap bedre i hele utdanningsløpet.» (side 35)
- «Styrke Ungt Entreprenørskap som en viktig arena for samarbeid med arbeidslivet.» (side 74)

II. Ungdomsbedrift

Ungdomsbedrift (UB) er UEs bedriftsprogram i videregående skole. Ungdomsbedrift er basert på entreprenørskapsmetoden «lære ved å gjøre». Elevene skal i løpet av ett skoleår etablere, drive og utvikle ungdomsbedriften med støtte fra lærere og en mentor fra det lokale næringslivet.

Programmet Ungdomsbedrift har eksistert i Norge i 21 år og er utviklet av UE i samspill med lærere, og arbeids- og næringsliv. Dette betyr at vårt materiell utvikles i tråd med endringene som skjer i skolen og i samfunnet. UE leverer tidsriktige og relevante temaer i Ungdomsbedrift. Et godt eksempel er [vårt samarbeid med Storebrand](#), hvor vi har utviklet materiell for elevene om hvordan de etablerer bærekraftige og framtidsrettede løsninger.

Ungdomsbedrift bygger på en pedagogikk der erfaringslæring er sentralt. I Ungdomsbedrift knyttes teori og praksis tett sammen. Praktiske gjøremål i bedriften danner utgangspunkt for å søke svar, kunnskap og forståelse i teorien, hos lærer, hos mentor og i lokalsamfunnet.

Det er viktig å involvere miljøer utenfor skoleverket i elevenes læring. Ved å la elevene få erfaring med ulike læringsarenaer utenfor skolen og trekke inn personer fra arbeids- og næringsliv får elevene et konkret og praktisk innblikk i arbeidslivet og lokalsamfunnet som skolen er en del av. Dette åpner for flere tilnærminger til faglige temaer i undervisningen, som kan bidra til økt forståelse og refleksjon hos elevene.

Vi vil i denne sammenheng peke på et sitat hentet fra Lied-utvalgets delinnstilling:

- *«Opplæringen skal motivere til læring. Det er blant annet forventet at elevene skal få erfaring med ulike opplæringsarenaer og at de skal møte varierte opplæringsmåter. En del av disse erfaringene vil de få i arbeidslivet og i lærebedrifter. For å få til et godt og motiverende læringsmiljø er det nødvendig og sentralt at elevene og lærlingene deltar aktivt i opplæringen og kan være med på å påvirke opplæringen.»* (NOU 2018: 15, side 60)

III. Ungdomsbedrift i de studieforbredende utdanningsprogrammene

Lied-utvalget sier i delinnstillingen følgende:

- *«Utvalget har merket seg at både forskning og innspill til utvalget peker på at elevene ikke er tilstrekkelig forberedt for arbeidsmåtene og kravene til selvstendig og kritisk tenking som ligger i et universitets- og høyskolestudium.»* (NOU 2018: 15, side 123-124)
- *«Utvalget mener det er en svakhet at elevene på studiespesialisering ikke kan velge nye fag eller fordypninger før de begynner på Vg2, og at fagene og innholdet i den videregående skolen likner mye på det elevene møtte på ungdomstrinnet.»* (NOU 2018: 15, side 125)
- *«Utvalget mener det er viktig at videregående opplæring representerer noe nytt for alle, og at fagene og opplæringen peker framover mot studier og fremtidige yrker.»* (NOU 2018: 15, side 245)

UE støtter utvalgets syn, og vil foreslå Ungdomsbedrift som et konkret tiltak som kan skape en sterkere identitet og for å gjøre elevene studieforbredt.

Elever på VG1 bør få tilbud om Ungdomsbedrift som eget tverrfaglig valgfag. Faget skal bidra til å gi elevene selvinnsikt og en forståelse for ulike utdanningsmuligheter, yrker og arbeidsliv. Gjennom Ungdomsbedrift får elevene en smakebit på hvordan ulike fag kan brukes praktisk og de får innblikk i nye fagretninger. For eksempel får elevene erfaring med idéutvikling, design av produkt/logo/nettside, offentlige myndigheter, nettverksbygging, sette opp budsjett, føre regnskap, presentasjon, markedsføring og salg. Gjennom arbeidet blir elevene kjent med nye sider av seg selv

og blir mer bevisst på egne styrker og talenter. Vi tør å påstå at Ungdomsbedrift gir elevene et bredere erfaringsgrunnlag når de skal velge programfag på VG2.

Ungdomsbedrift bidrar til å gi elevene en identitet. Elevene må samarbeide internt i egen gruppe/bedrift, de skal fordele oppgaver, de skal løse problemer og argumentere for egne syn og bli enige om viktige beslutninger og veivalg i bedriften. De må lære å lytte til hverandre, håndtere uenigheter, og å finne løsninger i fellesskap. Elevene får større selvinnsikt, og blir oppmerksomme på sine sterke og mindre sterke sider, Elevene skal også samarbeide med lærere og ta initiativ til samarbeid med eksterne miljøer (støttespillere, leverandører og samarbeidspartnere). Elevene får råd og tips, og må kritisk vurdere hvordan de kan nyttiggjøre seg denne informasjonen i sin bedrift.

Gjennom Ungdomsbedrift får elevene erfaring med en selvstendig arbeidsmåte. Det finnes ingen fasit på en ungdomsbedrift, elevene må selv ta eierskap og ansvar og bestemme dens innhold, form og framdrift. Gjennom deltakelse i Ungdomsbedrift utvikler elevene en ny form for selvstendighet, noe som er viktig for å gjøre elevene studieforberedt.

IV. Ungdomsbedrift i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene

Lied-utvalget påpeker i sin delinnstilling følgende:

- *«Formålet med de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er at elever og lærlinger skal oppnå en yrkeskompetanse og være rustet til et arbeids- og samfunnsliv som stadig vil endre seg. Det innebærer at den yrkesfaglige opplæringen skal utdanne dyktige fagarbeidere og kompetente, deltakende og bevisste medborgere som kan forme og utvikle norsk arbeidsliv og vårt demokratiske samfunn.»* (NOU 2018: 15, side 167)
- Om fellesfagene: *«Både evalueringen av reformen og senere forskning har vist at skolen ikke har lyktes i å yrkesrette godt nok.»* (NOU 2018: 15, side 154)

UE støtter utvalgets syn, og vil foreslå Ungdomsbedrift som et konkret tiltak for å gjøre elevene yrkesforberedt og som tiltak for å gjøre fellesfagene mer yrkesrettet og relevant.

Elevene bør få tilbud om og erfaring med Ungdomsbedrift i Yrkesfaglig fordypning/YFF på VG1. Hensikten med YFF er å gjøre det mulig for elever å bli bedre kjent med og prøve ut ulike fagområder og yrker innenfor det utdanningsprogrammet eleven går på. Fra forskriften: *«Yrkesfaglig fordypning skal gjøre det mulig å veksle mellom læringsarenaer og gi elevene mulighet til å oppleve realistiske arbeidssituasjoner i læringsarbeidet.»* Det å delta i Ungdomsbedrift skaper en realistisk arbeids-situasjon innenfor trygge rammer og gjør elevene bedre forberedt før de skal ut i lære-plass og i yrkes-livet. Det er også en mulighet å tilby Ungdomsbedrift i YFF på VG3 til elever som ikke får lære-plass.

Gjennom å drive egne ungdomsbedrifter får elevene erfaring med å utvikle ideer til produkter og tjenester, bygge nettverk (f.eks. skaffe leverandører og kunder), ta kontakt med og presentere seg for arbeids- og næringsliv, markedsføring, salg og oppfølging av kunder. Elevene blir mer selvstendige og tar egne initiativ. De erfarer også fordeler og utfordringer med å jobbe i team. Dette er erfaringer som er svært verdifulle når de skal ut i yrkeslivet som lærlinger eller i sin første jobb. I Ungdomsbedrift har de fått innsikt i hvordan en bedrift fungerer og hvordan en bedrift samspiller med andre bedrifter og samfunnet for øvrig.

Elever som driver egne ungdomsbedrifter bruker fellesfagene fortløpende i driften uten helt å tenke på at de faktisk lærer fag. De får f.eks. erfaring med hvordan norsk og matte blir relevant i bedriften. Norskfaget kommer til nytte for elevene både når de kommuniserer skriftlig og muntlig med leverandører og kunder. Matematikk kommer til anvendelse når elevene skal holde orden på regnskapet og økonomien i bedriften, når de skal beregne pris på produktet, når de skal designe produktet, foreta målinger, bruke måleverktøy etc. Ved at elevene anvender fellesfagene i praksis i sine ungdomsbedrifter, får de erfaring med hvordan fagene konkret kan anvendes i deres yrke og ikke minst får de en erfaring med at fagene er relevante.

V. Lærere og skoleledere

Lied-utvalget sier i delinnstillingen følgende:

- «...den kompetansen læreren besitter, er en forutsetning for en velfungerende og god struktur i videregående opplæring» (NOU 2018: 15, side 68)
- «Rektor og resten av ledelsen skal sikre den daglige driften av skolen og drive pedagogisk utvikling.» «Andre viktige oppgaver som ligger hos skolens ledelse, er planlegging og tilrettelegging av elevenes undervisning, herunder å planlegge fag- og timefordeling.» (NOU 2018: 15, side 75)

Læreren har en særlig viktig rolle i Ungdomsbedrift. UE tillater ingen elever å drive ungdomsbedrift uten at en ansvarlig lærer er koblet på. Ungdomsbedrift kan i starten være krevende for en lærer, da metoden fordrer at lærer underviser på en annen måte enn den tradisjonelle «tavle-undervisningen». Læreren legger mer av ansvaret for læring og refleksjon over på elevene, og blir mer en veileder gjennom året. Vi har tatt med sitater fra to lærere om hvordan de ser på sin egen rolle:

- Hilde Følstad, lærer på Mære Landbruksskole: «Jeg er ikke så mye lærer for ungdomsbedriftene, jeg er mer veileder og coach. I andre timer står jeg ved kateteret og

forteller og viser hvordan ting skal gjøres. Men her gir jeg mye mer av ansvaret til elevene. Undervisningen blir mer elevstyrt.» Se film med Hilde [HER](#)

- Guro Mette Hedemark, lærer på Drammen videregående skole: «Det er veldig mye learning by doing. Jeg gir elevene mye av ansvaret for å komme opp med gode ideer. (...) Du får en veilederrolle, mer enn en lærer som driver tradisjonell undervisning. Du skal være en motivator.» Se film med Guro Mette [HER](#)

UE tilbyr opplæring, kurs og oppfølging til alle lærere som benytter Ungdomsbedrift i undervisningen. Vi har et bredt spekter av kompetansehevende tiltak og kurs: innføringskurs i metoden, kreativitetskurs, arenaer for erfaringsutveksling mellom lærere, korte temakurs (eks. bærekraft, markedsføring, regnskap) og nasjonalt lærerseminar.

Ungdomsbedrift er en pedagogisk metode som kan benyttes innenfor de fleste fag. En ungdomsbedrift etableres med basis i et programfag med en ansvarlig lærer. Aller best utbytte får elevene når metoden benyttes tverrfaglig. Dette fordrer at ulike faglærere samarbeider. Norsk lærer bidrar inn når elevene skal presentere bedriften skriftlig (forretningsplan, nettside, sosiale medier, årsrapport) og muntlig (presentasjon for ulike målgrupper). Matematikklærer bidrar når elevene jobber med beregninger, budsjett og regnskap. Samfunnsfaglærer bidrar når elevene jobber med ulike temaer i sine bedrifter (bedriftsdemokrati, arbeidslivsmodellen, livsmestring, bærekraft).

- Claus W. Dahm, lærer på Kongshavn videregående skole: «Vi jobber mye tverrfaglig. Vi henter inn litt skriving hos norsk-læreren, litt økonomi, kanskje litt markedsføring. Jo flere fag du kan trekke inn, jo mer lærer du.» Se film med Claus [HER](#)

For å få til det tverrfaglige arbeidet, må Ungdomsbedrift forankres hos skoleledelsen. Skoleledelsen må tilrettelegge for at lærere får mulighet til å delta på kompetansehevende tiltak og kurs i regi av UE, og tilrettelegge for tverrfaglig arbeid når timeplanen legges. Det må legges opp til nødvendig planleggings- og samarbeidstid for lærere som er involvert.

VI. Kompetanse for fremtiden

Vi vet at elevene utvikler relevant og fremtidsrettet kompetanse gjennom deltakelse i Ungdomsbedrift. Lied-utvalget peker på at det er tre kategorier av kompetanse som det blir behov for framover: grunnleggende kompetanse, metakompetanse og livskompetanse. I Ungdomsbedrift utvikler elevene alle tre typene.

[Østlandsforskning gjennomførte våren 2018 et forskningsprosjekt i fem europeiske land](#) og i sin rapport peker de bl.a. på at elever som har deltatt i Ungdomsbedrift har høyere score på

prosjektledelse, mestringsevne, problemløsningsevne, teamarbeid, å ta initiativ og på samfunnskompetanse. Østlandsforskning fant også at UB-elevene blir bedre på muntlig kommunikasjon, matematikk, digital kompetanse og "lære å lære", samt at de har høyere skolemotivasjon og prestasjoner generelt. Dette støtter tidligere funn av Østlandsforskning på Ungdomsbedrift i Norge.

En undersøkelse som er utviklet i samarbeid med UEs internasjonale nettverk JA Europe, «the Entrepreneurial Skills Pass», ble gjennomført i Norge skoleåret 2017/18. Denne viser at elever som deltar i Ungdomsbedrift vurderer seg selv høyere på slutten kontra starten av skoleåret på kreativitet, gjennomføringsevne, selvtillit, samarbeidsevne, å ta ansvar, å ta initiativ, og evne til problemløsning. Vi gjennomførte en tilsvarende undersøkelse blant UB-lærere våren 2018, og 300 UB-lærere bekrefter dette bildet: Lærerne sier at elevene blir bedre på alle disse kompetansene i løpet av skoleåret med Ungdomsbedrift. Vi vil også nevne at 8 av 10 UB-elever er fornøyd eller svært fornøyd med Ungdomsbedrift som metode for å lære. Og 9 av 10 UB-lærere mener de når kompetansemål i læreplanen gjennom arbeidet med Ungdomsbedrift.

UEs undersøkelser er tilgjengelig [HER](#).

Se film med elever ved Hetland videregående skole som forteller om sin læring [HER](#)

VII. Avslutning

Vi håper Lied-utvalget vil ta med våre innspill i det videre arbeidet med hovedinnstillingen.

Dersom utvalget ønsker et møte for å diskutere våre innspill, så stiller vi gjerne! Vi kan tilrettelegge for et møte med elever, lærere og skoleledere som har erfaring med Ungdomsbedrift.

Vi kan også tilrettelegge for et møte med noen av våre samarbeidspartnere fra næringslivet som samarbeider godt med skoler. Dette inkluderer aktører som ManpowerGroup, Nordea, Visma og Storebrand.

Med vennlig hilsen

Grete I. Nykkelmo
administrerende direktør
Ungt Entreprenørskap Norge